

ב. לענין מקרא מגילה, משמע בתורא"ש בשם ריב"א שאף אם ננקוט קדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבוא – קוראים בט"ו אעפ"י שנחרבו החומות. וכן כתב בטורי אבן. פריים נוספים בדיני 'עיר חומה' – ע' בערכין לב.

דף ד

ה. אלו מאמרים נוספים של רבי יהושע בן לוי בעניני קריאת המגילה מובאים בסוגיא?

מאמרים נוספים של רבי יהושע בן לוי: –
לוד ואונו וגיא החרשים – מוקפות חומה מימות יהושע בן נון הן [ונחרבו בימי פילגש בגבעה, ובנאן אלפעל. חזרו ונפלו ובא אסא ושיפצן, כמוזכר בדברי הימים].

נשים חייבות במקרא מגילה, שאף הן היו באותו הנס.

א. לדעת רש"י (ערכין ג. וכו"כ המ"מ בדעת הרמב"ם), הנשים מוציאות את האנשים (וכ"כ הריטב"א אלא שכתב שאין זה כבוד הציבור, ובכלל 'מארה' הוא. ועתוס' סוכה לח.). ואילו התוס' כתבו להוכיח מהתוספתא שאין האשה מוציאה את האיש. וכן הביאו מבה"ג שמוציאה את מינה ולא את האנשים (וכ"כ המרדכי מראב"ה).

ולחוציא נשים רבות, יש מי שכתב שאינה מוציאתן (קרבן נתנאל בשם התוס' משום זלוול, מובא בשער הציון תרפט סקט"ו). ויש חולקים (כן הוא בלוח ארץ ישראל, וכן דעת הגרשו"א – ע' הליכות שלמה אדר פי"ט דבר הלכה ד).

יש אומרים שהאשה אינה חייבת בקריאה אלא בשמיעה, ואם קוראת לעצמה מברכת 'לשמוע מגילה' (ר"ן בדעת בה"ג; מרדכי, מובא ברמ"א תרפט, ב [וכ"ה בלוח ארץ ישראל, וכן נהגו בבית הגרשו"א (הלי"ש יט, ג בהערה). ובח"א כתב 'לשמוע מקרא מגילה', וכ"ה הלשון המובא בטו"א אגב ריהטא, וכ"ה בסידור עולת ראיה]). ולדעה זו מצדד המגן-אברהם שלא תקרא האשה לעצמה. ומכל מקום אם אין מי שיקרא לפניה – תקרא לעצמה במגילה כשרה ובברכה (משנ"ב ושעה"צ שם). וכששומעות כמה נשים את המגילה, תברך אחת 'לשמוע' ותוציא את חברותיה (הליכות שלמה יט, ג).

ב. אם האשה יצאה ידי חובתה, אפשר שאינה מוציאה אשה אחרת או קטן, שמא אינה בכלל דין 'ערבות' שאעפ"י שיצא מוציא (פרי מגדים, מובא בבאה"ל ר"ס תרפט).

ג. יש שכתבו בדעת הרמב"ם שעבדים שאינם משוחררים פטורים ממגילה (ע' בכתבים המיוחסים להגר"ז ריש ערכין; מצות ראיה). ואילו מהטור (תרפט) משמע שחייב. וכן דעת בה"ג. וכן פסקו הב"ח ומגן אברהם. וכן י"א אף בדעת הרמב"ם (עפ"י תשו' רשב"ש תנב-תנג).

פורים שחל להיות בשבת – שואלים ודורשים בענינו של יום [ואין גוזרים שמא מתוך כך יעבירו המגילה ברשות הרבים].

א. רש"י מפרש לדרוש באגרת הפורים ברבים. וכ"כ הריטב"א והר"ן שדורשים המגילה בענינו של נס, אבל לא בהלכות המגילה שהרי כבר נקראה קודם השבת. (וע' גם מג"א תכט, א שכמו כן בפסח דורשים בו ביציאת מצרים. וע"ש בשו"ע הגר"ז שה"ה בכל מועד, דורשים בטעמים שבעבורם נצטוינו לעשות המועד. אך בר"ן משמע לכאן' שבפסח דורשים בהלכות. וכ"מ להלן טו. במרדכי שדרש לחכמים בהלכות קמיצה ביום ט"ז בניסן כמש"כ רש"י).

ב. דוקא בשבת דורשים מפני שאין קוראים המגילה, אבל בחול אין צריך שהרי קוראים המגילה ויש פרסום הנס יותר (תוס' וכ"מ ברמב"ם). ויש סוברים ששבת לאו דוקא אלא הוא הדין בחול (כן פרש הגר"א (תרפ"ו), דעת השו"ע שהשמיט הלכה זו, שלדעתו בכלל שאר ימים טובים הוא שדורשים בעינים).

ג. כן הדין בכרכים כשחל ט"ו בשבת, דורשים בענינו של יום בשבת (טור או"ח תרפ"ו), וכן הורו רבני ירושלים הלכה למעשה (עפ"י הגרע"י שלזינגר והגר"י וויס – הובאו בשבט הלוי ח"ה פג. והסכים כן למעשה. ולדעת כמה פוסקים (תכט) אין נוהגים כן בכל יום טוב).

חייב אדם לקרוא את המגילה בלילה ולשנותה ביום (זכר לנס שהיו זועקים בימי צרתם יום ולילה (רש"י) ככתוב במזמור 'אילת השחר' שאמרה אסתר: אלקי אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומיה לי. רבי חלבו אמר עולא ביראה: שנאמר למען יזמרך כבוד ולא ידם ה' אלקי לעולם אודך).

ואף על פי שמברך ברכת הזמן בלילה, חוזר ומברכה ביום כי עיקר פרסום הנס הוא בקריאת היום. וכן משמע מהמקרא שהביאו, שהקדים קריאת היום כי היא העיקר, וגם עיקר הסעודה היא ביום והרי הוקשה הזכירה לעשייה (תוס' וריטב"א. וע' טורי אבן שקריאת הלילה אינה אלא מדרבנן והסמיכה על המקראות, אבל קריאת היום חיובה מדברי קבלה ברוח הקדש שהוא כדאורייתא. וכ"מ בר"ן ריש המסכת שצדד שבני הכפרים פטורים מקריאת הלילה). ויש אומרים שאין מברכים ברכת הזמן ביום (ערמב"ם א, ג וטאו"ח תרצב; מרדכי בשם רשב"ם. ונראה שלשיטתם אפילו קרא בלילה ולא בירך אין מברך ביום, שאין הקריאה חדשה אצלו).

1. א. מדוע אין קוראים המגילה בשבת?

ב. חל י"ד באדר בערב שבת או בשבת, מתי קוראים המגילה בעיירות גדולות ובכרכים המוקפים חומה?

א. אמר רבה: הכל חייבים בקריאת מגילה ואין הכל בקיאים במקרא מגילה; גזירה שמא יטלנה בידו וילך אצל בקי ללמוד ויעבירנה ארבע אמות ברשות הרבים. רב יוסף אמר: מפני שעייניהן של עניים נשואות במקרא מגילה (לקבלת מתנות לאביונים, ואי אפשר בשבת).

א. רב יוסף אינו חולק על הטעם הראשון, שהרי מפני אותו הטעם גזרו בשופר ובלולב, אלא שהוסיף טעם לאסור אפילו במקדש שאין שם גזרת 'שבות' אעפ"כ אסור משום העניים (תוס'). וע"ע בחדושי הגר"ר בנגיס ח"א סא, ח.

ב. יש להוכיח מדברי הפוסקים שדנו אודות דין מוקצה במגילה בפורים שחל בשבת, שחכמים אסרו לקרוא בשבת זו במגילה כשרה אף בתורת רשות (עפ"י מכתבי הגר"ח קניבסקי והגר"א נבנצל שליט"א, תשס"ה).

ג. אף מי שהיה אנוס מלקרוא קודם השבת, לא יקרא בשבת [ואין אומרים לא גזרו אלא על הציבור, אבל לא באיש פרטי – שלא חילקו חכמים בגזרתם] (עפ"י מגן אברהם תרצב סק"ו והגהות ברוך טעם). והוא הדין לקטן שהגדיל בשבת, לא יקרא בשבת (עפ"י הגרע"י שלזינגר; שבט הלוי ח"ה פג).

ב. לסתם מתניתין, כשחל י"ד להיות בערב שבת, עיירות גדולות וכרכים המוקפים קוראים בו ביום. וכן דעת רבי ורבי יוסי בברייתות.

ויש תנא הסובר שבני העיירות מקדימים ליום הכניסה ככפרים ובני הכרכים קוראים בי"ד (בכל שנה ושנה – ככל השנים שהעיירות קודמות למוקפים). ותנא אחר סובר שהעיירות קוראות בזמנן והכרכים מקדימים ליום הכניסה (בכל שנה ושנה – כשאר שנים שעירות בי"ד וזמנם אינו זמן המוקפים. ולדברי הכל לעולם אין קוראים לאחר הזמן הקבוע, ככתוב ולא יעבור. רש"י ב. עפ"י גמרא ה.).
הלכה כסתם מתניתין שבני העיירות והמוקפים קוראים בערב שבת (רמב"ם מגילה א, יד).

חל י"ד להיות בשבת; לסתם משנתנו וכן דעת רבי בברייתא, כפרים ועיירות גדולות מקדימים ליום הכניסה, שהואיל ונדחו העיירות מיומם – ידחו ליום חמישי. ותנא קמא בברייתא אמר: כפרים מקדימים ליום הכניסה ועיירות גדולות קוראים בערב שבת. וכן אמר רב (ה.).

הרמב"ם (מגילה א, יד) פסק שבני העיירות קוראים בערב שבת – כתנא קמא דברייתא וכרב, דלא כסתם משנתנו. והראב"ד השיגו (וע' מ"מ). ובריטב"א משמע שיש סברא לומר כאשר אין כפרים מקדימים, אף בני העיירות יקראו בערב שבת.

בכל מקום שמקדימים הקריאה מפני השבת, מקדימים גם את המתנות לאביונים ליום הקריאה וכדלהלן.

והסעודה עושים ביום שלאחר השבת (עפ"י הירושלמי. וכן נפסק בשלחן ערוך תרפח, ו. וכן דעת רדב"ז מג"א ק"ג ונוב"י). ויש אומרים בשבת (עפ"י רלב"ח – בדעת תלמוד שלנו. ועריטב"א ה. בשם 'ש מפרשים' ור"ן בשם רא"ה. ובפרי חדש צדד לעשות הסעודה בשבת וביום ראשון (מובא בשעה"צ). ולא נהגו בירושלם להוסיף בשבת סעודה מיוחדת לכבוד פורים אלא מרבים בסעודת השבת. הליכות שלמה כא, ו). ומשלוח מנות עושים ביום שעושים הסעודה (משנ"ב תרפח סקי"ח. וכן נקט כהנחה פשוטה באג"מ או"ח ח"ד קה, ז). ודעת החזו"א (קנה, א) לשלוח ביום שנותנים מתנות לאביונים (והגרשו"א נהג בצנעה להדר לשלוח גם בשבת, כחומרא בעלמא. ופעם שלח אף ביום שישי. הלי"ש כא הערה 11).

דפים ד – ה

- ז. א. מתי מחלקים מתנות לאביונים בכפרים המקדימים ליום הכניסה? ומתי נוהגת השמחה?
ב. האם המגילה נקראת ביחיד או בציבור דוקא, בזמנה ושלא בזמנה?

א. כשכפרים מקדימים לקרוא ביום הכניסה – גובים בו ביום ומחלקים בו ביום, מפני שעניניהם של עניים נשואות במקרא מגילה, אבל שמחה (של מאכל ומשתה) אינה נוהגת אלא בזמנה.
וכן משלוח מנות עושים בזמנה, בי"ד (וע' חזו"א קנה, א).

ב. אמר רב: מגילה בזמנה, קוראים אותה אפילו ביחיד. שלא בזמנה [כגון בני כפרים המקדימים (רש"י), ומבואר בגמרא שהוא הדין לבני עיירות כשחל י"ד בשבת ומקדימים לקרוא בערב שבת] – בעשרה. רב אסי אמר: בין בזמנה בין שלא בזמנה – בעשרה. היה מעשה וחשש רב לדברי רב אסי (שחזר על עשרה וקיבצם אף בזמנה).

א. כשאין עשרה, לא אמר רב אסי שאינו קורא, שאין איסור קריאתה ביחיד אלא מצוה לקרותה בעשרה (רש"י). ופרשו ראשונים בדעתו שחייב לקרוא ביחיד כשאין עשרה. וכן משמע מדברי הראב"ד (בהשגותיו על הרמב"ם מגילה א, ז), שחייב לקרוא ביחיד כשאי אפשר בעשרה, וכן דעת הרז"ה